

SUMMARY

The Museum of Non-European Cultures – SEM, Grad Goričane – programme of services and structure of museum communication

Ralf Čeplak

The Museum of Non-European Cultures – SEM, located in Grad Goričane, was the first of its kind in Yugoslavia, and is nowadays foremost in the extent and quality of the material displayed. The museum building is in a derelict state, so when the roof fell in, preparations were begun for a thorough restoration. This also offered an occasion for the reorganization of the museum with respect to both arrangement and contents. The author gives a review of the general concept in planning the museum's space, with an account of museums in historical and protected buildings. He further presents a detailed programme of the renovation of Grad Goričane and of the reallocation of rooms in the central building as well as in other buildings. They are now planned to hold the display, which is to give a complex representation of non-European cultures, as well as all other services necessary for a modern museum to function. A special emphasis has been placed on the education and public relations programmes, which are complemented by a restaurant with specialities from non-European countries.

OTVARANJE ODELJENJA UZANIH PRUGA U POŽEGI

Milena Protić
Železnički muzej
Beograd

a svečanosti održanoj povodom obeležavanja Dana železničara Jugoslavije, u prisustvu delegata Skupštine i članova Poslovnog odbora Zajednice jugoslovenskih železnica, velikog broja železničara, gostiju i kolega, zatim ljubitelja železnice i predstavnika radnih kolektiva koji su učestvovali u izgradnji Odeljenja, 12. aprila 1990. Momčilo Aćimović, zamenik generalnog direktora ŽTP-a »Beograd«, u Požegi je otvorio Odeljenje uzanih pruga Železničkog muzeja u Beogradu. Sve do 1969. godine Požega je uzanom prugom koloseka 0,76 m povezivala Beograd sa Sarajevom i Dubrovnikom. Celokupan privredni i društveni razvoj ovog područja smeštenog u jugozapadnoj Srbiji bio je vezan uz tu prugu. Sukcesivnim ukidanjem uzanih pruga, započeta je izgradnja pruge normalnog koloseka od Beograda do Bara, a Požega je kao važna raskrsnica 1972. godine dobila novu železničku stanicu. Tu, neposredno uz novu zgradu stanice, smešteno je Odeljenje uzanih pruga Železničkog muzeja u Beogradu.

Ideja o formiranju jednog spomen-obeležja stare železničke tehnike s uzanih pruga potekla je početkom 1980. godine od Stojana Stamatovića, šefa Železničke stanice Požega. Ideju je prihvatio najpre ŽTO »Beograd« i njeni brojni OOUR-i i radne jedinice, zatim Skupština opštine Požega, privredni kolektivi gravitacionog područja i velik broj entuzijasta, pre svih, »stari« železničari. Projektnu dokumentaciju je pripremio Centar za istraživanje i projektovanje (CIP) Beograd, a nosilac poslova je postao Zavod za novinsko-izdavačku i propagandnu delatnost JŽ, odnosno Železnički muzej u Beogradu, koji posluje u okviru Zavoda. Sredinom 1983. godine spomen-obeležje je preraslo u Odeljenje uzanih pruga Železničkog muzeja u Beogradu.

Nakon gotovo jedne decenije rada na formiranju Muzejskog odeljenja, 12. aprila 1990. pred očima posetilaca se ukazao rekonstruisani ambijent jedne železničke stanice uzanog koloseka sa svim pratećim objektima i originalnim vučnim i voznim sredstvima. Na uređenoj površini veličine oko 150 ari, koja se pruža u pravcu sever-jug, smešteno je preko 500 originalnih eksponata koloseka 0,60; 0,76 i 1 m, koji predstavljaju deo istorijskog i tehničkog razvoja uzanog koloseka u Jugoslaviji.

Kroz sredinu prostrane zelene površine, ograđene žicom ogradom i maklurom, sa zimzelenim rastinjem, pruža se donji i gornji stroj u dužini od 645 m sa tri stanična koloseka i nadstrešnicama, pet skretnica, putnim prelazom, dva vodnapojnika, okretnicom prečnika 11,5 m sa betonskim postoljem i kompletna stanična signalizacija. Od objekata postavljeni su: kolska vaga nosivosti 30.000 kg, robni magacin sa robnom rampom i tipska stanična zgrada površine oko 60 m².

Na tri stanična koloseka smešteno je 10 parnih lokomotiva, od kojih je

najstarija RAMA, proizvedena 1873. godine u Minhenu, salon SPŽ – cara Franca Jozefa I iz 1897. godine, kola IV razreda iz 1885. godine, dvoje službenih, dvoje putničkih i 9 teretnih kola različitih serija, kompozicija Partizanskog oklopnog voza iz 1941, »pomoćni voz« sa radionicom i spavaćim kolima, dizalica, snežno grtalo i 4 drezine. Mnoštvo alata, često ručne izrade, signalnih sredstava, dizalica, strugova, poljskih telefona, staničnih satova i delova staničnog nameštaja predstavljaju jedinstvenu zbirku eksponata sa uzanog koloseka. Ovom železničkom kompleksu nedostaju još: zgrada polukružne hale ložionice sa tri boksa za smeštaj lokomotiva, vodotoranj, kućica čuvara putnog prelaza i javni WC. Deo projektne dokumentacije za ove objekte uradio je krajem 1990. godine CIP Beograd, po ugledu na objekte sa uzanih pruga u Bosni i Hercegovini s početka XX veka. Početak gradnje se očekuje u proleće 1991. godine. U međuvremenu, nastavljaju se poslovi na uređenju enterijera stanične zgrade i robnog magacina. Stručna muzeološka obrada prikupljenih eksponata je u toku i nastaviće se i u narednih nekoliko godina. U staničnoj zgradi je smeštena i biblioteka sa 270 knjiga iz oblasti železničkog saobraćaja. Održavanje i čuvanje kompleksa povereno je samo jednom čoveku, koji te poslove za sada obavlja veoma uspešno. Na najvećem broju eksponata je izvršena antikorozivna zaštita i konzervacija, a na Partizanskom oklopnom vozu iz 1941 i neophodna stručna rekonstrukcija.

U robnom magacinu i staničnoj zgradi posetilac će se sresti sa dve pokretne tematske izložbe, koje je stručni tim Železničkog muzeja pripremio za otvorenje Odeljenja. Izložbe obuhvataju kratak pregled nastanka Muzejskog odeljenja i najznačajnije momente iz istorije uzanih pruga u Jugoslaviji.

Kao prioritetan zadatak nameće se našoj Pedagoškoj službi rad na pripremi i štampanju vodiča kroz Odeljenje uzanih pruga u Požegi i izrada ostalog propagandnog materijala. Neophodno je ostvariti i bližu saradnju sa sličnim institucijama u svetu i brži protok informacija.

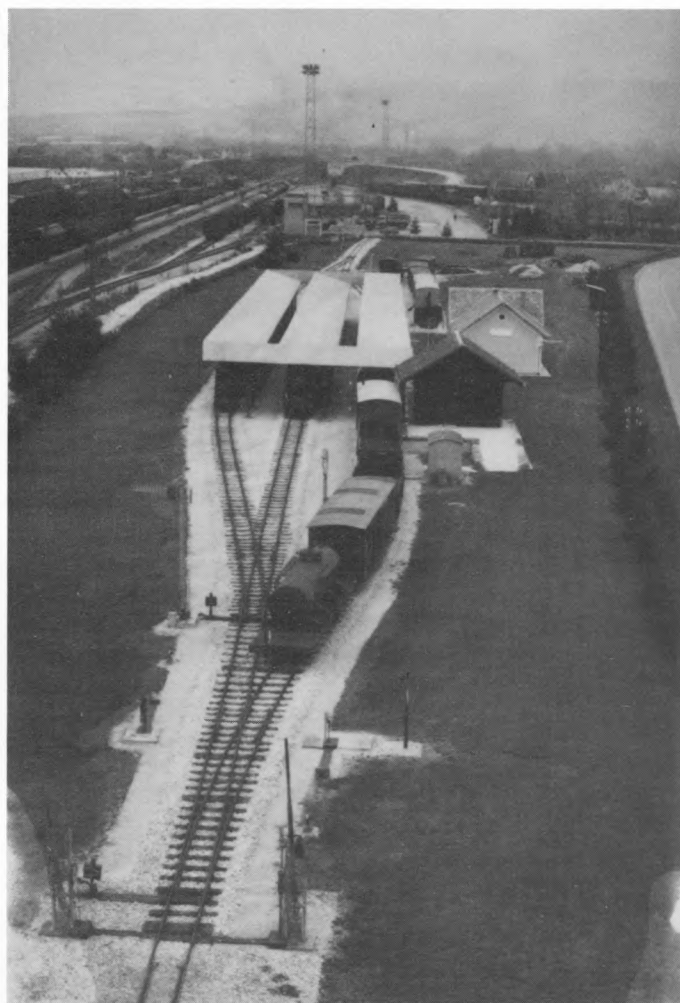
Primljeno: 8. 1. 1991.

SUMMARY

The Department for Narrow Gauge Railways in Požega opens

Milena Protić

After ten years of preparation the Belgrade Railways Museum opened a Department for Narrow Gauge Railways in Požega in 1990. The environment of a narrow gauge railway station was reconstructed with all accompanying buildings. The exhibits include 10 steam engines, the oldest from 1873, numerous tools, signal equipment etc. According to the design documentation a reconstruction of a repair shed is planned as well as some other buildings. A library was also founded and an exhibition laid out presenting the history of the department and of the narrow-gauge railway lines in Yugoslavia. Museological treatment of the exhibits is in progress and the publication of a guide and publicity leaflets has been planned.

Odjeljenje uzanih pruga u Požegi — panorama; snimio: Ajdin Fevzija

Parna lokomotiva »Kostolac« iz 1916. g. i salon SPŽ cara Franje Josipa I. iz 1897. g.; snimio: Ajdin Fevzija

